



Pesta 28 iuliu. (4 augustu.)

Va eși dominec'a. | Redact. : strad'a arborelui verde nr. 40.

Nr. 30.

Anulu VIII, — 1872.

Pretulu pe anu 10 fl., pentru Roman'a 2 galbeni.

## „Dumbrav'a Rosia.“

Poema istorica de Văsile Alesandri.

I.

„Stefanu celu mare bate pe Albertu regele Poloniei, si cu prinsii are unu campu si sēmena padure.“

Acest'a este scurtu si simplu subiectulu poemei, ce publică mai de curendu V. Alesandri, sub numele „Dumbrav'a Rosia.“

Subiectulu este cātu se pôte de simplu si comunu, incātu elu n'a potutu si n'a meritatu sē atraga atentiunea poetului, de cātu pôte din două consideratiuni: un'a, că Albertu invidiosu de glori'a lui Stefanu, uritoriu de Moldoveni si chiar infuriatu a supra loru, voiá sē-i stinga; alt'a, că lui Stefanu invingēndu i veni capriciós'a ideia d'a pune la jugu pe cei prinsii, a ará unu campu cu ei si a sēmená padure.

Este aprópe superfluu a mai amintí, că pe poetu l'a atrasu mai multu acēsta ideia capriciós'a a lui Stefanu. Acést'a se intaresce chiar prin titlulu poemei. D'aici se intielege, că tóte celelalte parti ale poemei sunt numai canale necesarie pentru a conduce actiunea la punctulu de predilectiune.

Déca poetulu cautá in subiectu virtutea, eroismulu lui Stefanu, trebuiá sē-lu atraga alte fapte din viéti'a eroului cu multu mai mari de cātu invingerea sfemeiatului Albertu.

Astu-feliu poetulu, in alegerea subiectu

lui pentru o poema, nu potemu díce că a fostu fericitu.

Idei'a capriciós'a a lui Stefanu cu sēmenatulu padurei apare in poema ca unu diamantu, care in locu d'a se pune in unu anelu s'a pusu in o róta.

In scurtu, subiectulu se potea tratá fericitu in o scurta balada, in care ideia capriciós'a a eroului straluciá ca unu diamantu in unu anelu de auru.

Analogu cu acestu episodulu din viéti'a lui Stefanu, este si celu tratatu de Bolintineanu in balad'a: „Stefanu celu mare si mama-sa.“ Cātu de fericitu a fostu Bolintineanu aici, probéza estrem'a poporalitate a baladei.

Unde remanea acestu episodulu tratatu in o poema de form'a „Dumbravei Rosie?“

Sē vedemu tratarea subiectului!

Tratarea este epica. Nu pretindu inse de la acēsta poema grandórea epopeiei; poetulu inse nu se pôte dispensá de la observarea formeloru si cerintieloru elementare epice.

In ori-ce opera simetri'a este conditiune nedispensabila a frumosului, că-ci din colo de ea aflâmu apoi caricatur'a.

In acele patru canturi d'antâiu, aflâmu pregatirile de resboiu si catalogulu ostiloru indatinatu in epopeia. Totu de pregatirile la

resboiu se tiene si cuventarea lui Stefanu la ostasi, care imple cantulu alu cincile.

In alu siesele cantu poetulu descrie „asal-tulu“, cum dîce dinsulu, si numai in alu siep-tele vine „lupt'a“; in alu optule este „aratulu“, cum adeca Stefanu ara cu cei prinsi campulu si sémena padure.

Mediulu unei poeme epice este fapt'a eroica, miraculoasa, si efeptuarea ei, tôte celelalte au sê se invêrta in giurulu acestui centru ca planetii in giurulu sórelui; prin urmare si marimea celoru-alalte parti trebue sê stee in proportiune cu marimea punctului centralu.

A face inse pregatiri, atátu de mari in 5 canturi, pentru o lupta atátu de simpla si scurta, petrecuta in dóue — proprie numai in unu cantu, cum ni-o infatísiéza poetulu, este a nesocotí cu totulu simetri'a.

Déca poetulu esecutá istori'a, adeca concentrá si descriá lupt'a sub murii Sucevei, pe care dîce c'o impresurase Albertu, fara sê-si stingherésca esecutarea ideiei de predilectiune cu „dumbrav'a rosîa“, d'o parte potea s'aduca simetria in poema, d'alta parte potea ajunge la óre-care plasticitate, care i lipsesce, câ-ci tóta lupt'a plana óre-cum in aeru, fara terenu, fara realitate.

Arone Densusianu.

## La mormentulu lui I. Grozescu.

Dureri consumatórie patrundu oh! moritoriulu

Si 'n lacrima amare anóta ochii lui,

Candu vede câ 'ndurare de nicaire nu-i,  
Si nu vré sê-lu ajute nici chiar Mantuitoriulu.

Prin codrii, munti si stance, se urca scrutatoriulu

Si par' câ óre-cine-lu indémna, i dîce: sui,

Mai susu, mai naltu ce-su norii si bolt'a ceriului,  
La culmea nemuririi! Dar i se ciunta sboriulu...

Mirare! 'n tóta lumea nici unulu dintre víi

Nu are privilegie si dreptu peste mormentu!

Ah! nu e esceptiune din milióne mí!

Dieu nu-i! câ-ci condemnarea din seclii negurfi

Persecutédia omulu aice pe pamentu;

Acést'a va sê dica: pecatulu din veci!...

\*

S'arunca uraganulu, rapesce-unu noru si sbóra,

O negura hicleana pe sóre-arunca velu;

Eternitatea-si are simbolu intru 'n inelu,

Si sórele si lun'a resaru si ér scobóra!...

Stegiarulu mai potinte unu verme lu-obóra,

Ostasiulu celu feróce-lu trantesce unu glontiu  
misielu,

Si stanc'a otielósa-o curma-unu riurelu,

Câ-ci tôte-su destinate sê péra si sê móra!

Chimera e viéti'a, o umbra, num' unu visu,

Ca noru falace trece s'aventa fara pasu,

Conduce muritorii 'n a mortii-adancu abisu.

Ci timpulu ce nu pere, ce pururea-i ne 'nchisu,

Spiriteloru sublime intinde-alu seu remasu,

Acestia-apoi lumina ca genii 'n paradisu!...

\*

Candu ar sci pamenteanulu a-si judecá chiamarea

Si sórtea sa nainte asié o faurí,

Suprindere sê n'aiba candu are a murí,

Atunce inca dóra nu l'ar strivi 'ntristarea.

Dar vai! e chiar din contra. Elu trece-anóta  
marea,

Se naltia 'n atmosfera, la ceriuri s'ar sui,

Cu ventulu emulédia si nu s'ar mai urí,

Sê cugete, sê faca, sê 'n vetie chiar crearea!...

Si 'n fine candu natur'a din tôte l'a 'nvetiatu,

Câ tôte su hipotese si tôte-su num' aserte,

Stabilu nu e nimica si tôte sunt desierte:

Atunci lasa-si ancóra sê sté unde acatiatu!...

Nu vré 'ntre trupu si spiritu sê mai atítie certe,

E 'nvinsu câ 'n lume tôte-su desierte si necerte!

\*

Repausa dar poete colo 'n eternitate,

La care in viétiá atátu ai nisuitu,

La care-asié de tineru, dar falnicu te-ai suitu,

Acuma-ajunsesi scopulu sê gusti din Dieitate!

Vei fi de-acú lucéferu lucindu cu scumpetate

Aceloru ce 'n viétiá atát'a te-au iubitu,

Si unde 'n poesía atát'a te-ai doritu,

La culmea-oftârii tale 'n perfecta libertate!

Suspinulu teu din urma in grigele lumesci,

A fostu acordulu sacru dorintieloru ceresci,

Sê fii 'n eternitate, linisce si amoru!

Ér eu in contemplarea devisei omenesci

Si a sublimitâtií destineloru firesci,

Pastrá-voiu suvenirea-ti pan' si eu o sê moru!...

Simeonu P. Desseanu.

## Impresiuni de caletoria.

### II.

(Pasulu Almagiului, — la intrare in Transilvani'a, — drumu reu, — Grosi, — la birtulu de la Lazuri, — Magulicea, — Crisiulu albu, — spre Almagiu.)

La Crisciore am petrecutu un'a nópte ospitala; alta dî cu demanétia am plecatu la drumu, ori mai bine la suisiu, pe pasulu Almagiului. Pasulu se trece peste „Délulu mare.“ Cu adeveratu câ e mare, te sui si te urci covrigalu un'a óra delungata, si totu mai este pana la „siantiuri.“ Acolo esti in vârflu séu mai bine ti-se pare; padurea adanca ti-inchide tóta vederea, si numai a locuria la cutari invertituri, profitandu câte de o rarisce pe furisiu privindu inderetru, se intinde vederea peste totu plaiulu Bihorului pana la Beiusiu; privindu in drépt'a o vale adanca ca si iadulu, de din colo Mom'a si codrii Aradului; nainte si in stang'a codrii si munti adanci.

La rariscea siantiurilor — marc'a vechia despartítoria — o statiune scurta; amu inchinatu pentru Ardélu cu totii (eu ungu-rénu, si trei tineri ardeleni); ne luaramu a vorbf despre cele intemplete in 48; eu ascultasem uimitu, si mi-intipuiam cele petrecute pe atunci.

Mergemu mai departe unu pasiu: si suntemu in pamentulu sacru alu Ardeleniloru; ací me predominara simtîrile, me facui tacutu peste voi'a mea, da, pentru câ mi se intipuiá in sufletu si anima o mama doiósa, natiunea romana, istori'a ei de dóue millenarie, indentica cu istori'a Ardélului; mam'a, care pe candu eram aprópe sê perimu, sê ne stingemu din lume sub loviturile crunte ale sortii, ale órde-loru varvare, ne-a ocrotitu la sinulu seu iubitoriu — in pesceri, codri, munti — ca apoi pentru dîle mai bune, sê ne emaneze mai mandrii si mai frumosi la vetrele strabune, parasite si strivite, campiele Moldo-Romane, — si campiele unguene; dá, o sê vedu Ardélulu, mam'a Romanismului in Orientu, o sê vedu Virginea cea cu crinii de auru, — ce placere divina, pentru cei ce mai sciu iubí si natiunea!

Asié cufundatu in cugete, potù sê mai tréca o óra; drumulu nu te scíi suie ori scóbóra, dar atát'a te scíi, câ-ti scutura crerii din capu; duru pintre bolovani.

— Nu te superá, dlu meu, — mi-dîse ardelénulu tovarasiu, — Ardealulu are bune drumuri; decátu pasulu acest'a infricosiatu, délu

de patru óre pintre prapastie, la o naltíme de 2—3000 urme, nu este in stare sê-lu faca unu comitatu seracu ca si Zarandulu, — ací ar avé detoria statulu sê se ingrigésca de comunicatiune, statulu pentru binele lui, — pe drumulu acestu reu se petrecu la Ungari'a sute de míi de vite cornute, oi, rimatori etc.

Intre discurse, calea ce ni se parea a gravitá spre Aradu, se invertí spre Ardélu; se deschide o vedere maiestatica; campurile, dosulu Bihorului, Gain'a, valea Zarandului in drépt'a si stang'a babure; sê vedi satu resipitu prin vârflu muntiloru, de locu ti-vinu in minte Abruzii italici, — atare privelisce omu de la campia nu póte sê-si intipuiésca, cu atátu mai pucinu noi sê o descriemu.

Satulu celu d'antâiu mergéndu spre Zarandu se dîce „Grosi“; adeveru câ zace intre grosi, asié numescu Romanii copacii millenari; de aici se póte si numele; alu doilea „Lazuri“, ací scoboritulu la statiune.

Pe langa birtulu mare tandalian nisce coloni ai locului, cu ei si duhovniculu; alti ómeni, altu portu ca la Crisianii nostrii; barbatii mai seci, palidi, mai menuntiei, clópele mai mari, sumanele mai lungi, femeile cu zadie negre; alta vorba mai móle etc. Vediendu inchinandu cu rachia in diua de lucru, vediendu jidovulu cu o gramada de foi imbracatu bine; mi-facui tóte computurile natiunale pana la: „preoti cu crucea in frunte.“

— Jupane! — dîseramu noi catra Avramu, — dá-ni ceva de mancare!

— Nu-i nimicu, nici focu; *si sambet'a la noi si bitegi in casa.*

Dá-v'amu dracului cu cine ve insíra peste tóta tiér'a; si nu ve scie porunci sê tieneti mancári bune si beuturi curate. Asié poftimu la mancare rece la straitia, de avemu câte odata, taiâmu la clisa; jidoviti'a erá sê ne scóta din casa cu gur'a, cum amu spurcatu taierile si cutítele ei etc. Mi-ferbiá sangele in vine, cum sê-i dau drumulu de conciu! Sê-i platesci otietulu, si sê te *toiésca*, cum dîcu la noi, — de ne voru primí totu asié in Ardélu, apoi — — —

— Apoi, — respunsera disciplii iubiti, — esímu si noi din pacientia acu-si!

Dar sê blemu la drumu; la pasiulu antâiu vojoia o vale de munte cu rapedíme infricosiata, calea se abate éra-si spre Aradu, orizonulu se deschide, ici colea se aréta câte unu satu, de locu suntemu in Magulici'a. Tovarasulu insíra la satele din giuru, mi-spune de unu fostu oculistu renumitu din Magulici'a; taltosiulu din Talasdu (acu-su trei septemani,

treceau trei selagieni prin Beiusiu spre Ardélú: Dar unde fratiloru? i intrebai, câ-ci li cunoscemu portulu; — „La Talasdu“ — mi- respunsera ei. Vér'a in dîle de lucru, a cale- tori 12 dîle pentru tande!) têrgulu de datu de la Gain'a. Eu asié cugetu, asiu merge pana in fundulu Ardélului bucurosu; numele sate- loru ca si pe la noi: Magura, Magulici'a, Lunc- sîora, Poiana, Lazuri, Aciu'a, Brusturi etc. éra asié suimu la unu campu, — aici o siura resi- pita in 48, pometu neglesu; tufariu de junapru (va sê dîca de ací inainte intimpinâmu locuri istorice a timpuriloru abié trecute si dorere ne insemnate — (asié nu insemnâmu noi nimica, ca cu timpu sê uitâmu tóte) — si acusi sun- temu aprópe de sîrulu codriloru apuseni, la buze udati prin Crisiulu albu; — acusi ne aba- temu in drumulu ce duce la Aradu, multiamita Domnului, de ací ca pe palme pana scoborimu in Almagiu.

I. S. Selagianu.

## Asceptarea.



Candu-i sér'a mai senina,  
Vin' atunce in gradina;  
Tóta érb'a-i rourata,  
Frundi'a 'n plopuri asiediata.

Totulu dórme 'n somnu usioru,  
Numai eu te-asceptu cu doru;  
Vina dara si grabesce,  
Câ-ci sufletu-mi patimesce.

Haida iute pana 'n vale,  
Câ te-asceptu cu nerabdare;  
Câ-ci de candu nu te-am zaritu,  
Vescodiescu necontenitu.

De candu nu te-am sarutatu,  
Tóta lumea o-am uitatu;  
De candu nu te-am strinsu la sinu,  
Nici nu sefu câtu mai suspinu.

Paulu Draga.

## Georgiu Miksa

despre originea Romaniloru si starea loru civila.

(Urmare.)

d) Pe timpulu lui Traianu, cum amu dîsu mai susu in acestu organu, coloniele romane

nu se tramiteau din tóte popórele imperiului romanu, fara destingere din cei ce nu aveau dreptu cetatianescu romanu; ci se tramiteau dintre popórele cercului romanu, cari erau in cetate romana (adeca dintre cei ce aveau drep- turi cetatianesci romane;) precum se scie din oratiunea lui Adrianu catra italicensi, in care oratiune (cum cetimu in noptile atice a lui Aulu Gelliulu livr. 16 c. 13) se scie, câ colo- niele romane nu veniau din afara in cetate (adeca din cei fara drepturi cetatianesci,) ci esiau din cetate (adeca din cei ce aveau drep- turi cetatianesci romane), de unde de sine ur- méza, câ coloniele romane din Daci'a traiana au fostu cetatiani romani din cerculu romanu; si nu au fostu deduse din totu imperiulu ro- manu, din tóte popórele: Asiei, Africei si a Eu- ropei neromane, cari pe timpulu lui Traianu nu se poteau cuprinde inca in cerculu romanu existente in cetate, in care cercu romanu mai tardíu, dupa constitutiunea antoniana, s'au cu- prinsu cetatiani romani din imperiulu romanu, despre cari Ulpianu in livr. 17 a dîce: „Cei ce sunt in cerculu romanu dupa constituirea lui Antoniu, sunt cetatiani romani“; („In orbe romano, qui sunt, ex constitutione Antonini ci- ves Romani efecti sunt.“)

La pag. 25 si 26 Miksa se silesce a aretá, câ vechii Romani prin limb'a, si disciplin'a, romana aru fi inadusítu limb'a poporului da- cicu, si câ acestu poporu s'ar fi romanisatu, cum s'au romanisatu si Etriscii, Sabinii, Vol- scii. Pentru intarirea acestoru asertiuni amin- tesce meditatiunea S. Augustinu, care in livrulu seu despre cetate (l. XIX cap. 7) dîce, câ im- periós'a cetate romana a impusu ginteloru de- vinse nu numai jugulu, ci si limb'a romana („imperiosa civitas romana non solum jugum; verum etiam linguam suam domitis gentibus imposuit); se provóca pe langa acésta si la Wilhelm Schmidt, si la maestri'a cea mare a Romaniloru de a romanisá pe popórele de- vinse.

Aceste ratiuni, dupa convingerea nóstra, nu potu fi arguminte spre a poté probá total'a innadusíre a limbei poporului dacicu, si spre a convinge lumea literata despre romanisarea poporului dacicu.

Pentru câ:

a) Pasagiulu S Augustinu mai susu amin- titu se referesce numai la limb'a romana ofi- ciósa impusa oficialiloru popóreloru din impe- riulu romanu, si nu se póte referí si la mass'a poporului necultu, si lipsitu de drepturi ceta- tianesci romane (pana la imperatulu Cara-

calla,) carui poporu Romanii nu au opritu usulu limbei materne, — dupa cum recunósce si Merivale, care in istori'a Romaniloru, (tradusa in limb'a romana, si tiparita in Lipsia la anulu 1868, tom. 2, fasciculu 2 la pag. 585) serie, câ Romanii antici nu au opritu usulu limbei materne popóreloru invinse de ei si câ din acést'a cauza a remasu in viétia limb'a celtica in unele tienuturi ale Galliei, si Hispaniei supuse Romaniloru;

b) De la romanisarea Volsciloru, Sabini-loru, Etrusciloru, a caroru impregiurâri istorice, si limbistice fórte tare se destingu de ale Daciloru, fara contradícere nu se póte face inchiare logica la romanisarea Daciloru;

c) Wilhelm Schmidt, la care Miksa se próvoca, pana acum nu a doveditu cu nici unu temeiu romanisarea poporului dacicu.

Noi mai argumentâmu asertiunea nóstra astu-felu:

a) Vechiulu poporu dacicu cu ocaziunea indelungatului resbelu cu Romanii, parte s'au ucisu prin armele Romaniloru, parte in desperatiune si-a finitu viéti'a prin mórte silnica, si parte au esítu din Dacia, si s'au retrasu peste muntii Carpatiloru in partile nordice, dupa cum tóte aceste le aréta column'a traiana espicata de mai multi literati, — dupa cum serie si literatorulu Iosifu Vass in istori'a Transilvaniei la pag. 58, si cum serie, si Trancke in viéti'a lui Traianu la pag. 140, si asié in acést'a impregiurare Dacii cei ucisi, si cei esíti din Dacia nici decâtu nu s'au potutu romanisá;

b) De si in Daci'a traiana a remasu o parte dintre Dacii devinsi prin Romani, despre acei Daci remasi in Dacia pana acuma nime, nici Schuller, nici Wilhelm Schmidt, nici Miksa, nici altu literatu nu au probatu cu argumente fundate nefrangibile, limbistice, ori cu date istorice, câ s'aru fi romanisatu, ci au produsu pana acum numai coniecturi seci asemenea visului, care nu potu avé nici un pretiu realu;

c) Dacii remasi in Daci'a traiana ca inimi batuti, si franti a Romaniloru, prin rebeliunile loru de sub Adrianu, Antoninu, Comodu, si alti imperati a Romaniloru facia cu Romanii — subjugatorii loru — au aretatu o ura fórte mare catra romanismu, si catra numele romanu asemenea lui Maximianu nascutu din parinti Dacici; care cum serie Lactanciu (in livrulu séu catra Pantadiu cap. 27, pag. 1440) a fostu inamicu numelui romanu, si a voitu, ca numele romanu sê-lu prefaca in Da-

cicu, si acést'a ura a Daciloru catra Romani nu ne lasa nici a presupune, cumca Dacii s'aru fi fostu aplecati spre a se romanisá, si cumca s'aru fi romanisatu;

d) Romanii pe timpulu domnirii loru in Dacia, de la Traianu pana la Aurelianu au fostu mai totu atacati, si conturbati in Dacia, care nu odata o-au si perdutu; si asié conturbati, si periclitati de atâte furtune turbate nici câ au avutu timplu destulu, si favoritoriu spre a poté romanisá pe poporulu dacu;

e) Dacii si dupa caderea loru si-au tînutu numele loru propriu natiunalu de: „Dacu“, precum se póte sci acést'a parte din scrítoriilor cei vechi, si a nume din Aeliu Lampri-diulu c. 13, din Iuliu Capitolinulu c. 5, si din Tertullianu, la cari dupa caderea Daciloru, ocure numele de: „Dacu“, si dupa cum se scie parte si din inscriptiunile vechi romane, in cari dupa caderea Daciloru se afla: Zamolxi dieulu poporalu a Gethiloru, (vedi inscriptiunile romane la Müller, si M. Ackner la pag. 141), in cari inscriptiuni ocure: aríp'a Daciloru (Ala I Dacorum), aríp'a I Ulpia a Daciloru (Ala I Ulpia Dacorum) probaveru asiediata in tienutulu romanticu a Hatiegului (vedi colectiunea inscriptiuniloru romane la Orelliu nr. 4968, 5669, si nr. 6049, si istori'a Transilvaniei de sub Romani scrisa de Iosifu Vass la pag. 125.)

Dupa aceste mai insemnâmu si aceea, câ de si e mare probaveritate, câ sub domnirea Romaniloru in Dacia unii dintre Dacii remasi s'au romanisatu; dar din ast'a nu urméza, câ intregu poporulu dacu s'ar fi romanisatu.

Totu la pag. 25 in not'a de sub 1) mai serie, câ in Dacia pe timpulu domnirii Romaniloru nu aru fi venitu si coloni din patrici, si din ómeni vediuti.

Acésta asertiune éra-si e falsa, de óre-ce:

a) Nu se póte presupune, câ Romanii — in Daci'a cea plina de aur, binecuventata cu multe daruri materiale, si castigata cu multa versare de sange romanu — aru fi adusu numai coloni din clas'a poporului miseru, si câ nu aru fi adusu si coloni patrici, si ómeni cu védia din poporulu romanu, despre care intieptulu Seneca in consolatiunea sa catra Helvia c. 6 díce: „câ Romanulu locuiesce ori unde invinge“ (ubi cunque Romanus vincit, habitat.“

b) In inscriptiunile aflate in Dacia si publicate de Müller si Ackner mai susu amintiti, ocure in Daci'a traiana mai multi locuitori ro-

mani cu nume de a familielor patriciane romane, precum: Aurelii, Anicii, Aemilii, Claudii, Cornelii, Fabricii, Flavii, Puporii, Valerii, Ulpianii, cari nume toate ne convingu, că în Dacia traiana au venit și familie din clas'a patriciloru romani, și că Dacia traiana nu a fostu concediuta numai poporului miseru.

La pag. 28 Miksa, unificandu poporul dacicu cu poporul romanescu, scrie, că pe timpul venirii Magiariloru în Ungaria mare parte a poporului romanescu a fostu nomadu, adeca fara de locuinta stabila.

Acăsta asertiune se restórna prin cele ce amu scrisu mai susu despre nenomaditatea poporului romanescu, — prin cele ce scrie anonimulu notariu alu regelui Béla, care în cartea sa despre ducii magiari dăce, că pe timpul venirii magiariloru în Ungaria, în Panonia, adeca în Ungaria, au fostu locuitorii: Slavi, Bulgari și Romani, Blachi cu principii lor: Menmorutu, Claudiu și Gelou; în fine se refrange și prin acele date istorice, cari ni spunu, că pe timpul venirii Magiariloru în Ungaria Bulgarii și Romanii au avutu de rege pe Simeonu, care a avutu domnia stabila în ténutul Dunarei.

La pag. 29 Miksa, cu scopu de a esplică numerulu celu mare alu poporului romanescu, dăce, că poporul romanescu s'a intaritu prin Rutheni, Greco, Bulgari, și prin Serbi, cari parte pentru religiune, și parte din alte cause s'au mestecat cu poporul romanescu și romanisatu.

La aceste asertiuni simple, și cu nimicu probate, noi dăcemu:

a) Dupa ce Grecii, Bulgarii și Serbii, precum în privinti'a politica, asié și în privinti'a bisericesca, au suprematisatu pe poporul romanescu, care n'a domnit peste Grecii, Bulgarii și Serbi, nu existe nici unu interesu politicu, ori bisericescu, pentru care Grecii, Bulgarii și Serbii aru fi avutu cauza a se romanisá, — și a marí numerulu poporului romanescu;

b) Pan'acum nici unu literatoru demnu de credintia nu a doveditu cu arguminte ratiunabile, cumca Grecii, Bulgarii și Serbii, Ruthenii în numeru considerabilu, s'aru fi romanisatu, și e cu multu mai ratiunabilu a esplică numerulu celu mare alu poporului romanescu, din nemarginit'a multime a coloniiloru romane aduse în Dacia dupa total'a frangere a Daciloru, din coloniile cele multe romane, cari Romanii antici le-au adusu în Dalmatia, în Iliricu, în Mesia, în Panonia, și în Tracia, —

din amorulu celu inflacaratu alu poporului romanescu în decursulu secliloru catra natiunalitatea sa romana, și catra limb'a parintésca, pentru care mai multu s'a luptatu și mai tare, decâtu însa-si pentru viéti'a, precum scrie istoriculu Bonfiniu, — și din alte cause parte fisisce, parte morale.

Dupa aceste mai adaugemu, că de si în decursulu secliloru unii dintre Rutheni, Grecii, Bulgarii și Serbii din interese egoistice materiale s'au romanisatu în numeru micu, din acelu numeru neconsideraveru nu se pôte esplică numerulu celu mare alu poporului romanescu, de órece acela numeru neînsemnatu nu se pôte considerá ca ceva înmultire a Romaniloru; ci se ia numai ca una desdaunare fórte micutia a aceloru Romani, cari pentru interese marsiave materiale și blamatórie, în Serbia, în Bulgaria, în Dalmatia, în Ungaria și în Transilvania s'au lapedatu de dulcea lor natiune romana gloriósa în originea și în istori'a sa.

Totu la pag. 29 Miksa dăce, că numerulu celu mare alu poporului romanescu se pôte esplică din esperintiele statistice; că-ci la toate popórele clasea cea mai apesata se sporesce mai tare, precum și la Romani. la cari clasea patriciloru romani introdusa sub Numa Pompiliu în atát'a a scadiutu, în câtu sub Tarquiniulu Prisculu a trebuitu a se reinnoí cu plebei.

În contr'a acestoru asertiuni pline de erori noi reflectámu numai urmatóriele:

a) Nu existe nici o statistica a crescamentulu popóreloru din evulu anticu și mediu, din care s'ar poté eruá crescamentulu popóreloru apesate și a domnitoriloru lor;

b) La Romanii cei vechi sub Tarquiniu Prisculu în multimea plebeiloru mai ratiunabilu și cu mai mare certitudine se esplică din numerulu popóreloru devinse, și devenite sub poterea Romaniloru antici, de câtu din datele statistice, cari de feliu nu exista în campulu literaturei;

c) E falsu, cumca clas'a patriciloru romani s'aru fi introdusu sub Numa Pompiliu; falsitatea acést'a se adeverece din vechii scrítori și a nume din scrítoriulu Dionisiu Halicarnasulu, care în istori'a Romaniloru libr. II, pag. 157 scrie, că Romulu a impartítu poporul romanu în patricii și plebei; din scrítoriulu istoriculu Liviu, care în istori'a Romaniloru (libr. I pag. 16 cap. XIII) scrie, că Romulu a facutu trei centurie a Ramnensiloru, Titieniloru și Luceriloru, și din Sextu Aureliu Victoru, care în istori'a Romana (c. II pag. 22)

scrie, ca si Liviu despre impartirea poporului romanu.

La pag. 29, 30 si 31 Miksa voindu a restorná argumintele literatoriloru romani pentru romanitatea poporului romanescu, basate pe fasiunile scriitoriloru romani si neromani, se provoáca la Adelung Luciu, Eder, autorulu articolului de la Hala, la Palma, Collaru, Franciscu Kazinczy si la Bruce-Whyte, cari dupa dís'adsale aru díce, cá poporulu romanescu e numai o mestecatura de popóre, apoi dupa aceste adauge, cá numerulu scriitoriloru acestora aru fi mai mare decâtu numerulu scriitoriloru lupatori pentru originea romana a poporului romanescu.

Noi vomu respunde numai la eroile mai cornurate:

a) Dintre scriitorii memorati nici unulu nu a sciutu gramaticalu limb'a poporului romanescu, fara a carui studiu regulatu nu potu combate originea romana;

b) Nici unulu dintre scriitorii lui Miksa, amintiti in asersiunile sale, pana acum nu au probatu cu argumente ratiunabile neromanitatea poporului romanescu;

c) La tribunalulu logicei sanetóse nu decide numerulu celu mare alu scriitoriloru in privinti'a adeverului istoricu; ci puterea argumintelor, datele istorice cele adeverate;

d) Originea poporului romanescu in presentu nu se socotesce dupa numerulu celu micu alu strainiloru contopiti in elementulu romanu, ci dupa argumintele istorice si limbistice ratiunabile, si dupa datele istorice adeverate a scriitoriloru romani si neromani demni de credintia; si din ast'a cauza intarimu, cá precum Germanii pentru unii Slavi, Galli si Magiari germanisati, nu se dícu a fi numai mestecatura de popóre, chiar asié si poporulu romanescu pentru unele elemente straine neinsemnate contopite intr'insulu nu se póte numí o mestecatura, din care lipsesce de totu originea romana.

(Va urmá.)

Gavrilu Popu.

## Doine si hore poporale.

— Din comitatulu Aradului. —

I.



rundia verde tamaita,  
Reu-i fara de baditia! . . .  
Bate ventulu, sufla rece,  
Badea meu Ardélulu trece,

Cá-lu duce némtiulu departe,  
De nu potu sê-i mai scriu carte,  
Si mi-lu duce 'n tieri straine,  
Unde nu-lu cunósce nime.  
Stau in gele, ganditória,  
Cá pe cine sê 'ntrebu óre,  
Ca sê-mi spuna acuratu,  
Unde-i badea 'ndepartatu?  
Insedar intrebu de sóre  
Si de lun'a lucitória,  
Tóte-su mute, tóte tacu . . .  
Dómne ce sê me mai facu?  
Tóta diu'a-su prin coline,  
Ca dorerea-mi sê s'aline,  
Si culegu la dalbe flori,  
Si le scaldu in lacrimiori,  
Impletescu o cununitia,  
S'o trimitu l'alu meu baditia.

II.

Ventulu bate, sufla rece,  
Dar dorerea-mi nu mai trece,  
Dorulu mare me topesce,  
Badea meu nu mai sosesco . . .  
Vino bade, cá-ci te-acceptu,  
Ca sê te mai stringu la peptu!

III.

Mandra, din dragostea nóstra,  
A crescutu unu pomu in cósta;  
Lasa pomulu sê mai créscá,  
Sê 'nverdiéscá si 'nfloréscá,  
Sê vedemu ce póme-a face,  
Vr'o pomitia ca ni place;  
Si de-a face pomulu prune,  
P'amendoi sê ne cunune;  
Si de-a face pomulu pere,  
Sê nu plangemu de dorere!  
Candu frundiuti'a s'a uscá,  
Eu catana voiu picá,  
Eu catana la 'mperatu,  
Tu vei fi flóre in satu,  
Eu catana 'mperatésca,  
Tu vei fi flóre satésca,  
Dar nu plange totu in valu,  
Uita-te la pomu in dealu,  
Déca pomulu s'a uscá  
Mai multu nu m'oiu rentorná,  
Déca pomulu va fi verde,  
Viéti'a mea spre veci s'a perde.

V. Moga.

## Scaunulu Sabesiu si poporul seu.

(In ajunulu Adunării de la Sabesiu.)

Asociatiunea ardeléna pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, va tiené adunarea sa generala in estu anu in vechiulu orasiu Sabesiu in 5 si 6 augustu.

De multu si cu mare bucuria amu acceptatu momentulu acest'a, si sciu, câ diu'a, in care Romanii din orasiulu si scaunulu Sabesiu, potu salutá si imbrati-siá între murii loru seculari pe fratii loru de unu sange si de o nisuintia din Daci'a centrala, va fi o dí de serbatória, va straluci insemnata cu litere de aur in anele Romanilor de pe valea Sabesiului.

Era déca me voiu izceréa a scrie aceste síre pucine despre locul destinu cu o astu-feliu de onóre rara si despre poporul seu, cu scopu de a informá pe scurtu si a sierbí cu óre-si care orientare, acelu frati pe cari inca n'amu fostu fericiti ai felicitá in modest'a nóstra colonia, credu câ nu voiu fi immodestu, nici superfluu. A face inse istoriculu, a ilustra si comentá de a menuntulu dílele, anii, seculii senini si norosi; a inregistrá fazele vietiei sociale si politice; progresele séu regresele spirituale si materiale, prin cari a trecutú romanimea din acésta parte a Ardelului, si a face critic'a si a meditá a supra toturorú acestora, acum nu se póte; o rezervu pentru timpuri mai mature, pentru impregiurári mai favorítorie; séu mai cu séma pentru o péna mai destera, pentru istoriografulu chiamatu si armatu dupa trebuintia a poté face acést'a spre multiamire si indestulire, spre mandri'a si folosulu toturora.

Cátu voiu vedé inse de trebuintia pentru astadata nu voiu neglige, voiu atinge si eu momentele mai susu amintite.

Partea mai mica de unde voru acurge óspeti la adunare, este lini'a de catra resaritu de la Sabesiu, Brasiovu, câ-ci fratii de cealalta cósta a Carpatiloru raru ne onoréda la astu-feliu de ocazioni cu presinti'a lorú; partea mai mare, prin tiesetur'a drumuriloru, mai alesu a celoru ferate, se concentréda la Alba-Iuli'a, adeca romanimea de pe Muresiu, Ternave, Somesiu, Ariesiu, de pe Campia etc., din muntii apuseni, din comitatulu Uniadorei, din tiér'a Hatiegului; apoi din Banatu si Ungari'a pana la Tisa. Sé ne apropiámu deci si noi, dimpreuna cu cei multi, sé pornim de la Alb'a-Iuli'a, vechi'a si istoric'a metropole si capitala a Ardelului autonomu.

Un'a fluere petrundiatória mai resuna de odata de alungulu Muresiului si a muntiloru metalici; sgomotulu, scartiitur'a slabesece din momentu in momentu, si cu pasi grei si incetisioru se misca trenulu peste ultimulu podu de feru si acum stá in locu. Suntemu la gar'a de la Alba-Iuli'a, centrulu Transilvaniei. Omenii vinu si mergu, fugu si alergu, intréba si cauta; imbuldiéla si mandru caote; barbati, femei, copíi, caletori, oficianti, cupidi, sierbitori, cersitori, toti si tóte se invertescu in unu locu, dar cu graba si iute; inca unu momentu si éra-si domnesce liniscea de rondu.

Éra noi, carora ni stá cugetulu la adunarea din Sabesiu, pornim intru acolo. Cei mai pucinu vengiosii pe carutie; junii inse cu picidóre aripate, cu sangele ca fulgerulu, cu anim'a inflacarata de doru si bucuria, de zelu si patriotismu, cu bát'a in mana cu pe-

ne in palaria, cu hore si mersuri, more patrio — pe diosu.

Amu trecutú peste ruinele milenarie ale anticului Apulum; peste seriosulu Muresiu, vên'a tieréi si ajungemu la mosiele dlui Alesandru de Viste. De aici incolo apoi caletorim in umbra si recóre placuta, petrecuti de o parte de dumbrave si ape, de alt'a de agrii semenati si cultivati, de fenatie si livedi, si aici, unde e capetulu mosiei acestui proprietariu romanu, trecemu marginele pamentului comitatensu si intrámu in fundulu asié numitu „regescu“ si a nume in scaunulu Sabesiu. Unu plaiu infloritu, valea riului Sabesiu, se estinde inaintea nóstra si in midiloculu ei unu drumu tare, si oblu ca més'a, care duce pana la tînt'a caletoriei nóstre.

Ce osebire între comitatu si scaunu si între locuitorii loru romani. Gradini frumóse si grase, curti curate si bine ingradite, scóla case si biserici de pétra si coperite cu tiegle, vite cornute mandre si bine grigite, femei si fete curatiele, barbati lucratori, feciori mandri si vengiosii, fetie senine, spelate si bratie tari. Acést'a e caracterulu mai toturorú sateloru din fundulu regescu. Ne cuprinde unu aeru mai veselú, imbucuratoriú mai mangaiatoriú decâtú in comitate. Aceste sunt semne de progresu, de mai buna stare materiala.

Astu-feliu vedemu si satulu prin care trecemu acum la Sabesiu, e comun'a curatu romana, Lancrámu. Poporu agricultorú sirguitoriú si inteligenté locuiesce acestu satu, si acést'a e decórea mai mare a comunei. O móra cu rara parechia in tóta tiér'a, agrii si gradinele mai alesu cele cu curechiu, cu care pórtá comerciú prin intregu Ardelulu si departe prin Ungari'a si Banatu, vitele frumóse si grase, sunt documentele cele mai viue pentru diliginti'a si progresulu materialu alu locuitoriloru; nu pucina nisuintia desvólta ei si pentru nobilitarea animei si a spiritului prin redicarea unei biserice si scóle pompóse si corespondentorie. Lancrangeanulu e cunoscutu de omu talentatu si intreprindietoriú; sunt multi cari singuri sunt zidari, rotari, morari, bardasi cioplitori de lemne etc. fara a fi fostu unde-va la invetiatura. Ca unu ce curiosu, de si nu lucru raru prin Ardelu, voiu sé amintescu, câ acést'a comuna, in care asta-di nici urma de sasu nu este, suferé din mosi'a ei un'a eclesia frumósa pentru a sustiené pe pop'a sasescu de Lancremu cu 600 fl. pe anu, care popa, fara turma si bisericá nici n'a vediatu locul de pe care trage acea suma, ci bate aerulu cu pip'a din o dí in alt'a si, póte, scrie in cutare séu cutare diuariu, câ Romanii sunt siá si siá si Romanii — tacu.

Esímu din Lancremu, petrecuti de murmurulu unui riu limpede si inaintea ochiloru numai decâtú se desvelesce unu aspectu frumosu, romanticu. Departe ca incinsu de unu finu velu, de o negura misteriósa, se perondéda colini, déluri si paduri, si se insíra una catena de munti gigantici, ce si-inaltia fruntile pana in nori, acestia sunt Carpatii mediadieni ai Ardelului. Din sinulu acestora se redica nesce ruine vechie, fórte antice, „cetatea de la Sasciori“ séu dupa poporu „cetatea Uriesiloru.“

Cetatea Uriesiloru séu si „cetatea de la Sasciori“, dóue óre de la orasiulu Sabesiu, zace pe malulu stangu alu riului Sabesiu, pe unu colosalu stanu de pétra. De ce nému de poporu s'a ziditu acésta fortarétra, pana acum nu s'a potutu afá. Asta-di se vedu



numai cercumurii, si o pórta intru adevéru gigantică cu gur'a catra resaritu. Muntele pe care se innaltia aceste ruine cerbicóse, este seditu cu arbori si vinie, asemenea si spatiulu dintre muri. Unele cercetári insuficiente (cá-ci numai de aceste sunt in moda pana acum in Ardélulu plinu de monuminte in urme de pretiu istoricu) au descoperitu chiaru si pe acele locuri o multime de caramide, vase, morminte, instruminte de ale anticiloru Romani. In giurulu acestui munte, in o afundime ametitória pe ambii tiermuri ai riului amintitu se intindu satele romane Sasciori si Lazu, locuite de poporu blandu si sirguintiosu, pomicultoru, vinicultoru si industriariu cu lemne. E pré verosimilu, cá acést'a cetate e din timpulu Huniloru; in memori'a poporului mosténu au remasu numai nescé traditiuni cam fabulóse. Dupa traditiune in cetatea de la Sasciori au locuitu nescé ómeni puternici, uriesi, a caroru muieri, déca imprumutau vre-o sita séu tígaiá de placinte de la vecinele loru, cari locuiau in muntii de la Sabíiu, adeca numai 8 miluri departe, faceau numai unu pasiu pana in pragulu tindei vecinei; si alte multe asemenea povesti. Precum se vede dar cetatea e fórté vechia, ba, póte sé fia chiaru din timpulu bellicosiloru Daci; si de ce nu? Cercetári si studie mai serióse ni-ar poté descoperi dóra date istorice mai statornice, mai luminatórie despre ruinele cetátii de la Sasciori si despre superbii ei locuitori de odinióra.

Ne apropiámu totu mai tare si velulu parutu din ce in ce dispare, locurile devinu totu mai mari si le vedemu totu mai claru. In drépt'a nóstra, intre déluri si paduri remane satulu Strugariu, odinióra renumitu pentru o fabrica de harthia buna, trainica, Pianulu superioru, cu poporu avutu si comérciu inflorentiu de oi, cu bái de auru, cultivare de póme etc. — Pianulu inferioru cu Romani descepti si infocati.

Aici sunt si vre-o doi Sasi; pentru caracteristic'a acestora, concedeti-mi sé ve enarediu nu o poveste, ci o fapta implinita. Feciorulu de sasu, Hanzl, venindu la joculu Romaniloru, acestia l'au silitu sé-si petréca si elu, sé jóce. Sasulu de voia de nevoia inca a luat o romanca la jocu, — Romanii inse ne invertescu cu câte dóue séu trei fete, — Romanii inse l'au silitu pe sasu sé chiuéscá si elu ca ei; de voia de nevoia, sasulu fricosu dar vielénu a inceputu a chiuf:

Châte sase, tóte hotie  
Chiti rumuni totí vómeni buni!  
Hop! Hop! Hop!  
Típete in susu si lasa-te in josu!  
Hop! hop! hop!

Romanii au risu, dar romancuti'a nu mai potea scapá de sasulu farmecatu.

Intre aceste amu ajunsu inaintea orasiului Sabesiu. Elu zace pe unu siesu incungiuratu de munti, paduri, vinie numeróse si déluri intre Secasiulu neimfrenatu si Sabesiuulu rapede; numai catra apusu se estinde unu plaiu lucratu si cultivatu de sudóre romana, e valea Muresiuului. Intre déluri, demne de atentiune si studiare sunt „rupii rosii“ (din periodulu vulcanismului) pe a caroru margini de susu, si asta-di se mai vedu urme de muri si zidiri; éra la pólele loru plugariulu adese-ori si-scirbesce ferulu plugului si sapa in caramide, vase si monumente de ale vechiloru sei strabuni; éra Secasiulu surupetoriu câte a

mai ingropatu in albi'a sa. Loculu grassu si fructiferu, mosia eschisivu romana, de a supra ripiloru, pana asta-di poporulu lu-numesce „Jeanu.“ Nu suferé indoiéla, cá vechii romani sabesieni pe aceste locuri locuieau, inaintea erei vandalismului. Sasiu, dupa cunoscut'a loru datina, dícu, cá acolo au fostu castele si ville sasesci. Se póte; anticii romani voru fi facutu caramidíle si le-a pusu gramada, ca dupa o mia de ani sasiu sé-si redice cu ele acolo castele si ville.

Trei turnuri coperite cu pleiu se innaltia la ceriu de pe trei biserice romane, in cari aprópe 4000 romani unduléza spre adorarea si prémarirea puterniculu poterniciloru. Intrámu in „strad'a romana“, trecemu podulu mare si ajungemu in „strad'a greciloru“, este inse „strad'a comerciantiloru“ si a inteligintiei romane; cea mai mandra, mai simetrica strada a orasiului; trecemu podulu riului moriloru si prin vechi'a pórta derimata ajungemu in centrulu orasiului.

Unu turnu colosalu, in vérfu cu globu de metalu, trage atentiunea nóstra a supra sa; o turnulu bisericei protestantiloru, odinióra catolici. Asemene unu edificiu pomposu cu inscriptiunea de auru: „Cultur'a e libertate.“ Nu e universitate, nici academiá, nici ateneu; ci numai liceulu de patru clase gimnasiale a sasiloru. Nu la pucini tineri romani, au trebuitu sasiu masceri sé imparta intre acesti muri, laude publice si premie pentru diliginti'a si talentulu loru nedisputaveru. Ba, candu politic'a Romaniloru inca nu li durea, numai junii romani ornan acelu gimnasiu ca primii eminenti. Tari'a capacitátii, a talentulu nimicesce maliti'a si partialitatea, de cari totu-si si asta-di mai suferimu loviture crunte.

Intrámu in otelulu „Leulu de auru“, si aici primimu informatiunile necesarie. Sér'a ne aflámu in cerculu, la més'a fratiloru, amiciloru si cunoscutiloru, si intre vorbe, vomu audí de la acestia multe si varie despre scaunulu Sabesiu si poporulu seu; despre trecutul, presentele si viitorulu seu. Multe ne voru intristá, multe inse si mangaiá si imbucurá.

Mane dí, demanéti'a, campan'a bisericei nóue invita óspetii, romanimea intréga la biserica, cá-ci acolo se voru tiené siedintiele adunárii. Sér'a ne acépta petrecere, veselia, balulu romanu. Locuri romantice pentru excursiune asemenea nu lipsescu. Acolo e cetatea uriesiloru, báile de auru, fabricele de harthia, rípii rosii; tóte aprópe de orasiu. Sabesiuulu inca n'a avutu óspeti, cari sé nu fi cercetatu aceste locuri interesante si regiuni romantice; si credu, cá fratii nostri óspeti, cercetandu-le, inca voru aflá placere.

Si pana atunci inse, implorandu ajutorulu si spriginirea provedintiei, care singura pana acum nu s'a conjuratu spre impedecarea si nimicirea nobileloru nóstre nisuintie si sacre scopuri, salutámu fratii si óspetii nostri cu: „Bine ati venitu in midiloculu nostru, bine ati venitu!“

Ionu Valeriu Barcianu.

## Primulu amoru.

— Naratiune de Ivanu Turgenjev. —

(Fine.)

Si ce s'a realizatu din tóte ce am speratu atunci? Inse totu-si: acumá candu viéti'a incepe a-si in-

tinde umbr'a peste dfilele mele, mi-remase in viétia ceva mai scumpu si mai pretiuitu de câtu acea suvenire din primavért'a junetiei mele, carea trecu repede si ca o furtuna de demanétia.

Nu am inse dreptulu de a me calumniá. Inca si atunci in otatea junetiei sburdalnice si fara precaugetu, nu am remasu nepatrunsu cu totul de vócea gelnica ce mi se audiá din momentu. Mi-aducu a minte, cá peste câte-va dfile dupa scirea despre mórtéa Sinaidei, din vointi'a-mi propria, atrasu de unu instinctu nevincibilu, m'am dusu la ingropatiunea unei veduve sarace, care locuise intr'o casa cu mine. Acoperita in sdrentie, zacéndu pe scandure aspre, folosindu-se la capu-i in locu, de perina unu sacu, avu unu finitu greu, torturatoriu. Tóta viétia i-a fostu amara lup-tandu-se cu cercarea paniei de tóte dfilele, negustandu fericierea nu a cunoscutu nici o bucuria, — se vedea, cá a trebuitu sê salute mórtéa cu bucuria, — cá-ci a adusu pentru dins'a libertate si repausu. Si totu-si pana ce-i resistá inca corpulu infirmu, pana ce i mai resuffá inca sinulu dorerosu sub manele de giatia ce o atingeau, pana ce nu o lasá si ultim'a potere nu in-cetá de a-si face cruce si de a vibrá: Dómne iérta-mi peccatele! — si numai cu ultim'a schinteia a consciin-tiei se stinse in ochii ei fric'a mortii. Mi-aducu a min-te si de aceea, cá aci langa patulu mortii acesteia ve-duve, me crprinse o frica pentru Sinaid'a si me sili sê me rogu pentru dins'a, pentru tatalu-meu si pentru mine insu-mi.

\* \* \*

Candu se finí istori'a, Vladimir Petrovici si-aplecá capulu ca si cum ar acceptá cine-va, cá luá mai antáiu cuventulu, inse nici Serghiu Nicolaevici, nici proprietariulu nu intrerupse tacerea. Vladimir nu-si luase inca privirea de pe papiru.

— Asié cugetu, domniloru, — díse elu in fine cu unu surisu intarítatu, — cá confesiunea mea nu vi-a pré placutu dvóstre.

— Acést'a n'asiu poté díce, — response Serghin Nicolaevici, — inse...

— Ce? inse...

— Mi se pare, cá traimu intr'o epoca admirabila si cá sunt ómeni admirabili.

— Admirabili! In ce privintia?

— Asié e, noi suntemu ómeni admirabili, — re-petí Serghin Nicolaevici. Nu ai adausu dta catra acés-t'a nimicu?

— Nimicu!

— Hm! Mie mi se pare, cá numai in Rusi'a...

— Se póte o astu-feliu de istoria? — lu-intrerupse Vladimir.

— Inse me rogu... Dta nu me lasai sê finescu. Vream sê dícu, cá numai in Rusi'a se póte o astu-feliu de naratiune.

Vladimir tacu pe unu momentu.

— Ce díci dta la acést'a? — intrebá elu, intor-céndu-se catra proprietariulu.

— Eu sum cu totul de parerea lui Serghin Ni-colaevici, — response elu. — Nu te infricá inse pen-tru acést'a. Noi nici de câtu nu voimu sê te comba-temu pentru acést'a, — din contra. Numai acea voimu sê dícemu, cá cercustárele societátii, intro cari amu crescutu noi toti, s'au desvoltatu intr'unu altu modu cu totul deosebitu si si-au luatú o directiune ca si care nu au avutu nici odata si de siguru nici nu voru sê aiba. Naratiunea dtale, sincera si nemaestríta, es-citá in noi unu fioru blandu. Nu ca si cum ne-ar fi va-tematu din privintia morala: ni representa unu ceva mai negru si decátu inmoralitatea. Persón'a dtale e li-bera de ori ce obiectiune, cá-ci nu ai comisú nici o faradelege. Inse in totu ordulu naratiunii dtale resuna o acusatune indatinata, acusatune unu poporu in-tregu, ce s'ar poté numi mai pecatu nationalu.

— Oh! ce cuventu grandiosu pentru unu lucru asié micu! — intrerupse Vladimir.

— Intemplarea e mica, ce e dreptu, inse fondulu nici decátu. — Repetiescu, ce asemenea simtiesci si dta, cá existe ceva la noi ce ni revóca in minte cuvín-tele lui „Marcellus“ din „Hamlet“:

„A putredítu ceva in machin'a statului.“

Sperámu cu tóta siguritátea, cá fíii nostrii voru enará altu-ceva din junétia loru, si cá voru enará altu-mintrelea!

Vasilii Budescu.

## S A L O N U

### CE E NOU?

\* \* \* (*Monumentulu lui Heliade*) dóra totu-si se va redicá. Celu pucinu s'a facutu unu inceputu seriosu pentru realizarea acestei idei. Dinaristii de la Bucuresci au alesu unu comitetu pentru conducerea acestei in-treprinderi. Membrii acestui comitetu sunt: B. P. Hasdeu, C. Boerescu, N. Grigorescu, Dimitrie Ghica, St. Joanide, S. Cretulescu, Sava N. Sioimescu, P. S. Aurelianu, T. Amanu, M. Cogalniceanu. Acestu co-mitetu s'a constituitu in 5. julia, si a decisu urmató-riile: Patru insi din membrii comitetului, alu carui presiedinte este Dim. Ghica, sunt insarcinati: 1, Dlu Stefanu Jónide bancariulu, va fi cassariulu comitetu-

lui; 2, dlu Sava N. Sioimescu va fi secretariulu comi-tetului; 3. dd. P. Aurelianu B. P. Hasdeu voru orga-nisá conferintie si alte representatiuni in interesulu monumentului; 4. se voru formá 200 de liste de sub-scriere. Dorimu prosperare frumósei idei!

△ (*Copilu mancatu de porci.*) La 20 curentu se intemplá in urbi'a Vaslui urmatória nenorocire: O fe-meia din suburbi'a spitalulu Draghici plecandu la prasila, a lasatu a casa pe langa o alta copila mai ma-risóra, si unu copilasiu micu ca de trei ani, si fiindu afara din casa l'au apucatu multímea porciloru ce frecuenta stradele de acolo, i-au mancatu manile si piciórele, si de nu apucá se véda megiesii acést'a trista scena, mai multu decátu siguru cá bietulu copilasiu

remanea nu numai fara mani si picioare, dara chiar si fara vietia, cu toate ca inca si acuma nu se spera ca se scape, fiindu greu ranitu, si acuma copilasiulu se afla in cur'a spitalului.

✂ (*Nemtiulu cu capulu schimbatu.*) Pe strad'a Unirei din Craiova, Vilhelm, care sta ca sildu pe usi'a unui jidanu intre Mihaiu si Tiepesiu, a fostu antaiu Masimilianu celu mortu. Dar ce facu jidanulu? Taiu capulu mortului si i puse capulu lui Vilhelmu celu viu. Dibaci mai sunt jidanii! incepura se falsifice si pe nemti. Capulu mortului trebuie se-lu fi pusu la unu nemtiu viu, si acum este in Romania unu nemtiu viu cu capulu mortu.

✂ (*Candu se culca cine-va tardiu.*) Unu doctoru din Temesiora avendu obiceiulu de a se culca tardiu, fu spariatu intr'o noapte, precum anuncia a foia de acolo, de catra unu fenomenu pre superatoru. Era mai tardiu de mediulu noptii, candu elu, sosindu acasa si voidu a se pune in patu, audu din partea ferestrei o voce lamentabila care striga „Josefu“. Findu ca acesta era adeveratulu seu pronume, doctorulu nu putu se credia, ca s'ar pute intielege pe altulu si se duse la ferestra unde i se presentu unu aspectu ce-lu ingrozi. Optu seu diece stafie steteau afara intr'unu semiceru fia-care cu cate o luminarica de cera in mana si strigau numele lui. Sunt pucini omeni, care se nu fia cuprinsi de frica stafieloru, la doctori, inse acest'a este si mai greu, ca ci nu pote sei, deca unulu seu altulu din ele n'a fostu tratatu de catra elu. Doctorulu cu toate aceste se sustienu barbatesce, pana candu un'a din acele figure obscure rosti unu discursu, pre ingrozitoru. Atunci numai, apuca o temere mare pe doctoru incatu se ascunse sub invelitoria, pe care o trase peste urechia, unde statu astufelu fara a se misca catusi de pucinu pana a dou'a di. Cu toate cercetarile, facute de politia, care fu insciintiata despre acest'a, nu s'au pututu da de urm'a acestei intemplari.

✂ (*Administratiunea lineelor ferrate*) a facutu o dispusetiune noua in vinderea bileteloru de caletoria, care va aduce unu avantaju forte insemnatu pentru publiculu caletoriu. Anume: biletele pentru statiunile mai insemnate din intru si din afara se voru pote cumpera la veri care otelu mai insemnatu din Pest'a, voru fi depuse la portierulu otelului, de la care voru pote fi procurate cu multu mai nainte de plecarea trenului, asié catu pasagerii nefindu impededati cu predarea pacuriloru, voru pote trece dreptu in vagonu, fara de a intardia la gara. Dispusetiunea acest'a este conformata celei din Americ'a si Elveti'a, care s'a aretatu a fi forte corespondentia scopului.

✂ (*Escriere de concursu.*) Pentru anulu scolasticu 1872/3 se escrie concursu la stipendie fundatiunii la Gozsdu, statatoria din 100—500 fl. anuali, luandu-se deosebita consideratiune la sciintiele reale. — Toti acei tineri romani de religiunea greco-orientala din Ungari'a si Transilvani'a, cari dorescu a castiga vre-unulu din aceste stipendie, sunt avisati de a-si tramite cererile concursuale, instruite cu atestatele de botezu, de paupertate si de studie, pana in 15 septemvre 1872 st. n. la Representanti'a fundatiunii lui Gozsdu, in Pest'a, Rathhausplatz nr. 8, descoperindu si aceea, deca mai are de unde-va vre-unu stipendiu seu nu? Totu de odata se provoca stipendistii acestei fundatiuni, ca pana la susu atinsulu terminu, se arete rezultatulu studieloru din anulu scolaru espiratu, ca-ci numai asié li se voru reservá si

mai stipendie conferite. Pest'a in 15 iuliu 1872. Comitulu Representantiei fundatiunale: Georgie Mocioni m. p. presiedintele comitetului. — I Puscaru, notariu.

## Literatura si arte.

\*\* (*„Lumina“*) va fi titlulu organului oficialu, bisericescu si scolaru, alu eparchiei gr. or. rom. aradane, care incependu din luna vitoria va aparé de doue ori pe septemana, sub redactiunea dlui Georgiu Popa, fostu redactoru alu diuariului „Albin'a.“ Pretiulu de prenumeratiune pe unu anu 8 fl., pentru comunitatile bisericesci mai serace 6 fl. Salutamu cu bucuria acesta intreprindere.

\*\* (*„Uvrieriulu.“*) Diurariulu tipograficu de la Bucuresci „Analele“ a incetatu, seu mai bine a dice transformatu in „Uvrieriulu.“

\*\* (*Fabulele lui Cichindealu,*) cu invetiaturi filosofice, politice si morale, s'au pusu sub presa la Bucuresci si voru apare in curendu.

\*\* (*Dlu N. A. Caranfilu*) a publicatu la Husi o colectiune de poesii poporale romane de pe valea Prutului. Vomu reveni.

## Din strainetate.

= (*Morte gloriosa.*) Calea ferrata de la Pacificu in Americ'a, trece prin nesce regiuni locuite de ginti indiane, cari locomativulu si-lu imagineza de ceva fantasticu, ce l'au pregatitu „spiretele cele mari,“ spre nimicirea indianilor rosii la peie. De multe ori au incercatu a impinge d'in ogasie trenulu ce grabia, dar' fara succesu. Ordenulu, de a face asaltulu, l'a ajunsu pre conducatoriulu Maha, fruntasu selbatecu d'in gintea Cheroko. Acestui-a i si succese cu una dexteritate rara a se arunca pre scariti'a unui vagonu a trenului ce in 2. iuniu venia de la San Francisco catra Nouiorscu. Numai decatu ajunse la locomativu si ucise cu Tomahav'a sa (toporu, una arma nationala indigena) pre masinistu si incalditoriu. In momentu i-a sarpinatu pre ambi (li-a trassu pelea de pre capu) si redicundu insemnele cascigate sbera de bucuria. Trenulu sbura cu intiela diavolesca si caletorii infiorati si-acceptau mortea. Unu june oficieru de marina inse, Pierce Henry, cu unu pumnariu in mana dedu peptu cu indianulu. S'a incisu o lupta grea, a carei finitu caletorii cu ingrigire o acceptau. Nu preste multu oficierulu greu ranitu, cadiu la peiorele selbatecului si acestu-a indata i trasé pelea de pre capu. Pana candu si-manifesta inse bucuri'a, marinariulu adunendu-si tote poterile, infipse pumnalulu in peptulu indianului, care numai decatu si-dede sufletulu. Oficierulu mantuitoriu inse mai avea a oprí trenulu; intre mari nevoi s'a tereitu pana la sirofu si a inchisu aburele. Trenulu statu. Se pricepe, ca toti au grabitu in ajutoriulu oficierului, dar' nu lu au mai potutu mantu, a moritu.

✂ (*Cine a indemnatu pe Napoleon a incepe resbelulu in contra prussieniloru.*) Urmatori'a interesanta scena din palatulu St. Cloud de la 13 iuliu 1870 este enarata in foiletonulu „Nouei Presse libere.“ — Ne aflamu in St. Cloud, intr'unu apartamentu alu palatului imperalu. Depesi'a prin care principele Anton renuncia in numele fiului seu Leopold a sositu s

s'afia in manile imperatului. Cătu-va timpu domni o tacere muta. Grammont voiesce sê-si deschida gur'a, dar imperatul i face semnu sê taca. Eugenia stâ la intunerecu petrecandu cu Nigra, si uitandu-se din candu in candu spre barbatulu ei. Acest'a siede liniscitu pe fotoliu cu o privire particulara din care se vede multumire pentru depesi'a ce a primitu. Nimeni nu cutêza sê-lu conturbe in contemplatiune . . . In capulu seu se luptau deja pacea cu resboiulu, si liniscea Europei depindea de la elu. Dôue-dieci minute trecura si apoi omulu aruncandu-si inderetu privirea, incepù sê vorbêsca cu vócea-i de metalu cu urmató-riele semnificative: „Eu vreu sê mai dau lumei unu mare esemplu de moderatiunea mea.“ — „De moliciunea ta“, se audí de odata o vóce ascutíta de femeia. Eugenia scolandu-se ca si o pisica, smulse depesi'a din man'a imperatului si o rupse cu iritare. Despotismulu femeii ajunsese atunci la o perioda acuta si ori ce retragere erá imposibila. Napoleon meditá dóue-dieci minute pentru pace. Eugenia intr'o secunda a fostu decisa pentru resboiu. Sê remarcâmu modulu elegantu de vorbire alu femeii eroului. Cuventulu „moliciune“ precum se vede, erá unu semnu de iubire prin care ea aretá pornirile fizice si spirituale ale barbatului. Cuventulu nu se pôte traduce, ori-ce incercare de a-lu pune si in alte limbi erá imposibila, câ-ci elu erá ca si o aroma a Tuilierelor.

⚡ (*O tinera femeia din Strassburg*) nascù o mica o fetitia cãte-va dîle inainte de a intrá prusienii. Ea dadù copilei sale prenumele de „Francia.“ Si acum candu mic'a fetitia trecù prin Broglie, in braciile bonnei sale, toti s'apropria, se îndesa a o inbratísia cu pasiune, dicându-i: „Francis, biét'a mea Francia drag'a mea Francia, câtu de iubescu!“ Acêsta a produsu ôrosi-care motiune pe Broglie, si unu oficeru Prusianu a fostu cuprinsu te mânía vedindu acestu scandalu, éta, dîse elu, ce dobitocêsca gluma, inse vomu face se se termine. Aide. . . Departati-ve! . . . Si voiá sê inprastie gramad'a de femei ce cautau sê si aproprieze pe mic'a Francia. Dar M-me. L. . . , fara a se desconcertá dîse oficerului prusianu: „Mergeti la primaria si cercetati registrele, acêsta mica copila se chiama Francia! o iubimu din sufletu si o inbratísiamu pe câtu o iubimu.“ Oficerulu se duse crêsnindu din dinti, pe cându sarutarile reincepura a curge ca plóia, pe capulu fetitiei.

⚡ (*Canele ca contrabandistu.*) Unu caletoriu germanu face urmatóri'a enaratiune: In caletóri'a mea de la Coblenz la Strassburg am vediutu in departare de 200 urme unu cane mare, care fugea preste drumu in tufisúri, canele tovarasiului meu de caletoria, unu alsacianu voiá sê-lu urmarêsca, inse la siueraturele stapanului seu s'a intorsu. Alsacianulu a surisu si mi-deslegá enigm'a. Canele strainu vine din Elvetia si i aduce stapanului seu din Alsacia o incarcatura mica dar costatória de contrabanda, a nume: dantele, cêsórnice si obiecte de auru. — Incarcatur'a asediata in spinare. Acesti cani sunt dibaci, ei incungiura pe venatorii de pe muntí, inóta prin apa si se urca pe stânci pana ce trasportá marf'a a casa. Acesti

cani sunt dresati cu arte. Canele a casa e bine nutritu si apoi condusu peste granitia la locul de unde se incarca cu marfa. Acolo elu nu numai câ nu e nutritu, ci e batutu cu biciulu de catra unu omu imbracatu ca venatorii de muntí. Candu canele e liberatu de acolo de odata alérga a casa. Pe stradele cele mari lu-ascépta ômeni cu biciuri si puscii cari lu-lovescu si impusca a supra lui. Canele candu se întórce evita ômenii straini. Dupa dóue séu trei preamlári de aceste canele e invetiatu si e celu mai bunu contrabandistu. Siese cani de acestia si-nutrescu bine pe stapanulu loru.

= (*O aপররা fatala.*) Foile americane anuncia urmatoriulu casu singularu: Cunoscutul membru alu congresului americanu Valandingham, functioná intr'unu procesu pentru ucidere premeditata ca aperiatoriu si sustienu, câ mórtea ucisului a provenitu din intemplantare; de ôre-ce revolverulu s'a descarcatu, pre cându l'a scosu din busunariu. Unu colegu alu lui Valandingham vorbindu cu densulu pe urma in particularu i spune, câ se indoiesce in probabilitatea acestei asertiuni; atunci Valandingham i dîse: „Ti-voiu probá acést'a indata!“ Luà unu revolveru de pe mésa si-lu puse in busunariu. Dupa aceea scóse arm'a iute din busunariu, cocosiolu se încurcá in haina, pe cându voiá sê demustre faptulu, si revolverulu care din nefericire erá umplutu, se descarcá. Glóntiulu intrá in pantecelu lui Valandingham si nefericitulu advocatu dovedise cu modululu acest'a probabilitatea asertiunei sale, dâra platise in acelasi timpu cu viét'i'a acést'a demonstratiune.

= (*Unu congresu de femei*) s'a tienutu la Saint-Georges-Hall Longham-Place, la 11 juliu, la 8 ôre sér'a, despre cestiunea pabei. Dn'a Howe, care a fostu fórte activu angagiata a pregatí meetingulu, a venitú intr'adinsu din America in Anglia ca sê faca unu apelu directu dómneloru europene in favórea pacii. Ea avú deja ocaziunea d'a 'ngrigí de mai multe meetinguri de femei in provincia, si propunerile puse de dins'a par' cá voru fi primite. Intre cei ce au luatú parte la congresu, se citéza profesorele Sealey, sirele John Bowring si dna Ernestine Rose.

## Feliurite.

× (*Numerulu teatreloru din Europa.*) O fóia din Paris dâ urmatóri'a statistica de teatrule aflate. In diferitele tieri: Italia poseda 348, Francia 337, Germania 191, Spania 168, Austria 152, Anglia 150, Rusia 44, Belgia 34, Hollanda 23, Svitiera 20, Portugalia 16, Suedia 10, Danemarca 10, Grecia 4, Turcia 4, Romania 3 si Serbia 1 teatru.

☞ *Suplementu: Novele de Iosifu Vulcanu, tom. II. còl'a II.*

Proprietariu, redactoru respundiatoru si editoriu: IOSIFU VULCANU.

Cu tipariulu lui Alesandru Kocsi in Pest'a. 1872. Strad'a lui Alesandru nr. 13.